

Hugo Grotius

Bogen

Grotius, Hugo: *De jure belli ac pacis libri tres, in quibus jus naturæ et gentium, item juris publici præcipua explicantur*. Marburg, 1734. 2 bd.

Bogen, hvis titel betyder *Om krigens og fredens ret*, er et af **europæisk retshistories mest indflydelsesrige værker** overhovedet. Den blev skrevet i årene mellem 1612 og 1624 og udkom første gang i 1625. Som det ses, er skolens udgave fra 1734 i to bind – bind 1 rummer selve teksten, bind 2 et enormt antal anmærkninger, tilføjelser og lærde referencer, som forfatteren føjede til senere hen i livet.

Bogen handler om et universelt retssystem, en såkaldt **naturret**. Udgangspunktet er visionen om en slags højere retfærdighed, der gælder *alle* mennesker uanset tid, sted, religiøse overbevisninger o.s.v. Det er fornuften, ikke Biblen eller lokale traditioner, der begrunder, at ethvert samfund bygger – og skal bygge – på en række **selvindlysende sandheder**: Ethvert menneskes medfødte ret til at leve i et fællesskab. Retten til at disponere over det nødvendige for livets opretholdelse. Og først og sidst: Den indiskutable ret til retfærdighed.

Eller sagt med andre ord: Netop fordi alle mennesker har rod i en fælles naturtilstand, skal samfundet hvile på en fælles **samfundspagt**. Idéen fik enorm betydning i eftertiden, f.eks. i Den amerikanske Uafhængighedserklæring fra 1776: *We believe these truths to be self-evident...*

Men netop her lå også kimen til **kritikken** imod tankegangen: For hvor er beviset for den fælles naturtilstand og de selvindlysende sandheder? Hvordan kan man f.eks. påstå, at alle mennesker er lige, når enhver med egne øjne kan se, at det netop *ikke* er tilfældet?

Forfatteren

Hollænderen **Hugo Grotius** (1583-1645) var intet mindre end et **universalgeni**. Allerede som barn skrev han latinske digte og tragedier. Senere slog han sig på teologisk bibelkritik. Det førte ham ud i svære religiøse og politiske stridigheder med myndighederne, f.eks.

i spørgsmålet om hvorvidt et menneskes skæbne er forudbestemt af Gud, eller om det har en fri vilje og et deraf følgende ansvar. **Grotius** holdt på det sidste, hvilket kom til at koste ham en **fængselsdom på livstid** i 1619. Alligevel lykkedes det ham at komme ud af fængslet efter to år – gemt i en bogkiste! Herefter bosatte han sig i Paris, hvor han i 1634 blev udnævnt til den svenske konges gesandt. 1644 blev han kaldt til Stockholm. På vej hjem herfra led han skibbrud på Østersøen ud for Rostock. Her døde han 28. august 1645.

Grotius blev **det helt store navn i europæisk retshistorie**: Hans idehistoriske betydning lå på linje med andre store navne som **Kopernikus**, **Spinoza** og **Descartes**, der også tog de store spørgsmål op helt fra grunden. Meget af **Grotius'** arbejde hvilede på antikke forbilleder fra oldtidens Grækenland og Rom. F.eks. havde **Cicero** udviklet en naturretslære, der blev grundlæggende for middelalderlig filosofi. Men ingen sinde før havde nogen taget spørgsmålet om krig og fred op på en måde, der var til at forstå for tidens lærde publikum. F.eks. havde den danske intellektuelle **Ludvig Holberg** simpelthen **Grotius'** værk liggende på sit natbord som sin yndlings-godnat-læsning!

Baggrunden

Baggrunden for **Hugo Grotius'** værk var **krig**. Krig, krig, krig. Kun syv år i hele **1600-tallet** var der ikke krig et eller andet sted i Europa! Den største – **Trediveårskrigen** (1618-1648) – havde et omfang og nogle omkostninger, man ikke så magen til før under 1. Verdenskrig ca. 300 år senere. I **Grotius'** eget land, Nederlandene, havde der været krig i 80 år, hvor hollænderne prøvede at fravriste sig spansk overherredømme. Her som i de fleste andre krige var religion en vigtig del af baggrunden. Det er klart, at ethvert tænkende menneske må spørge sig selv: **Hvorfor opstår den slags?** Er krig Guds retfærdige straf over mennesket? Eller skyldes krig skjulte brist i menneskets natur? I så fald hvilke? Og behøver det at være sådan?

Netop det sidste spørgsmål var, hvad **Grotius** og andre samfundstænkere satte sig for at finde et svar på. Og svaret var: Nej – sådan behøver det på ingen måde at være. Men for at afgøre, hvad der så skal gøres, må man simpelthen tænke sig om og med fornuftens hjælp arbejde sig tilbage til et fælles **klippefast udgangspunkt**. F.eks. at afgøre, om det er Gud eller mennesker, der har bestemt, at der skal være krig. Eller om mennesket er i stand til at indrette sig på en anden måde.

Løsningen bestod i – ud fra menneskets iboende natur – at indrette en ordening, hvor de indbyrdes forhold – herunder spørgsmålet om krig eller fred – blev fastlagt ud fra fornuftsmæssige standarder. Faktisk var dette, hvad man forsøgte at etablere i praksis ved den Westphalske Fred i 1648 – afslutningen på Trediveårskrigen, tre år efter **Grotius'** død. Herfra stammer det **system af nationalstater**, der har været grundlaget for Europas – ja, hele verdens – internationale relationer lige siden.